

प्राथमिककालीन ऐतिहासिक आख्यानको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह
द्वितीय वर्षको दसौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
वृन्दा शर्मा
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागकी छात्रा **वृन्दा शर्माले** स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नु भएको **प्राथमिककालीन ऐतिहासिक आख्यानको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

(१)

प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम
(विभागीय प्रमुख)

(२)

सह-प्रा.डा. नारायणप्रसाद गड्तौला
(शोध निर्देशक)

(३)

प्रा.डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम
(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०७३/११/१२

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली एम.ए. दोस्रो वर्ष (शैक्षिक वर्ष २०६८/०६९) की विद्यार्थी **वृन्दा शर्माले प्राथमिककालीन ऐतिहासिक आख्यानको अध्ययन** शीर्षकको यो शोधपत्र मेरा निर्देशनमा परिश्रमपूर्वक तयार पार्नु भएको हो । उहाँको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

सह-प्रा.डा. नारायणप्रसाद गड्तौला
शोध निर्देशक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर

मिति : २०७३/११/१२

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तगत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनार्थ आदरणीय गुरु सह प्रा.डा. नारायण गड्तौलाज्यूको कुशल निर्देशनमा तयार गरेको छु । आफ्नो अति व्यस्त समयमा पनि यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा पर्याप्त समय, निर्देशन, सहयोग तथा मार्ग निर्देशन गरी अविस्मरणीय सहयोग गर्नु हुने गुरुवरप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्राथमिककालीन ऐतिहासिक आख्यानको अध्ययन विषयको शोधप्रस्ताव स्वीकृत गरी दिनु हुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम र नेपाली केन्द्रीय विभागका सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति कृतज्ञ छु ।

त्यसै गरी सामग्री सङ्कलनदेखि धेरै कुरामा सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय प्राध्यापक तथा अध्ययनरत साथीहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा सामग्री सङ्कलनका क्रममा आवश्यक सहयोग पुऱ्याउने त्रि.वि. केन्द्रीय विभाग पुस्तकालयका कर्मचारीहरू, नेपाली विभागीय पुस्तकालयका कर्मचारीहरू तथा शोधकार्यको टडक्नमा सहयोग गर्ने वृष रावलप्रति म कृतज्ञ छु ।

शोधार्थी
वृन्दा शर्मा
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर
२०७३

शैक्षिक सत्र : २०६८/०६९
क्रमाङ्क : २८०३५३
त्रि.वि. दर्ता नं. ६-१-४८-९९४-२००१
मिति : २०७३/११/१२

विषय सूची

पृष्ठ

पहिलो परिच्छेद शोध परिचय

१.१	विषय परिचय	१
१.२	समस्या कथन	२
१.३	शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.४	पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५	अध्ययनको औचित्य	३
१.६	अध्ययनको सीमाङ्कन	४
१.७	शोधविधि	४
	१.७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	४
	१.७.२ अध्ययन विधि	४
१.८	शोधपत्रको रूपरेखा	४

दोस्रो परिच्छेद आख्यानको परिचय

२.१	विषय प्रवेश	५
२.२	आख्यानको परिचय	५
२.३	आख्यानको परिभाषा	६
२.४	आख्यानको स्वरूप	७
२.५	आख्यानका प्रकार	८
२.६	आख्यानका तत्त्व	११
२.७	प्राथमिक कालका केही प्रमुख आख्यान कृति	१६
२.८	निष्कर्ष	१८

तेस्रो परिच्छेद प्राथमिककालीन नेपाली आख्यान

३.१	विषय प्रवेश	२०
३.२	नेपाली आख्यानको स्वरूप	२०
३.३	प्राथमिककालीन नेपाली आख्यानको प्रारम्भ	२२
	३.३.१ प्राथमिककालीन नेपाली आख्यानको प्रारम्भका आधार	२३
	३.३.१.१ लोक पृष्ठभूमि	२४
	३.३.१.२ धार्मिक पृष्ठभूमि	२४
	३.३.१.३ सांस्कृतिक पृष्ठभूमि	२५
३.४	प्राथमिककालीन आख्यानको वर्गीकरण	२६
	३.४.१ स्रोतका आधारमा	२६
	३.४.२ विषयमा आधारित वर्गीकरण	२७
	३.४.२.१ धार्मिक पौराणिक धारा	२७

३.४.२.२	नैतिक औपदेशिक धाराका आख्यान	२८
३.४.२.३	कौतूहलपूर्ण वा मनोरञ्जनात्मक धाराका आख्यान	२९
३.४.२.४	ऐतिहासिक धाराका आख्यान	२९
३.५	नेपाली संस्कृतिमा आख्यान परम्परा	२९
३.६	प्रमुख आख्यानकार र आख्यानग्रन्थ	३१
३.७	निष्कर्ष	३१

चौथो परिच्छेद

प्राथमिककालीन ऐतिहासिक आख्यानको विश्लेषण

४.१	विषय प्रवेश	३३
४.२	प्राथमिककालीन ऐतिहासिक आख्यानको परिचय	३३
४.३	प्राथमिक कालको ऐतिहासिक आख्यानकृति	३४
४.४	ऐतिहासिक आख्यानको वर्गीकरण	३५
४.४.१	स्रोतका आधारमा	३६
४.४.१.१	आन्तरिक स्रोत	३६
४.४.१.२	बाह्य स्रोत	३६
४.४.२	रीति वा ढाँचाका आधारमा	३७
४.४.२.१	घटनाप्रधान	३७
४.४.२.२	चरित्रप्रधान	३८
४.५	रचनाविधान वा तत्त्वका आधारमा अध्ययन विश्लेषण	३८
४.५.१	आख्यान तत्त्वका आधारमा 'त्रिरत्न सौन्दर्य गाथा'	
	आख्यानको विश्लेषण	३८
४.५.१.१	कथानक	३८
४.५.१.२	चरित्र	४०
४.५.१.३	सारवस्तु	४१
४.५.१.४	दृष्टिविन्दु	४२
४.५.१.५	पर्यावरण	४२
४.५.१.६	भाषा	४३
४.५.१.७	उद्देश्य	४४
४.५.२	आख्यान तत्त्वका आधारमा 'दशकुमार चरित' आख्यानको विश्लेषण	४५
४.५.२.१	कथानक	४५
४.५.२.२	चरित्र	४८
४.५.२.३	सारवस्तु	५०
४.५.२.४	दृष्टिविन्दु	५०
४.५.२.५	पर्यावरण	५०
४.५.२.६	भाषा	५१
४.५.२.७	उद्देश्य	५२
४.६	निष्कर्ष	५३

पाँचौं परिच्छेद

सारांश तथा निष्कर्ष

५.१	सारांश	५४
५.२	निष्कर्ष	५६
	सन्दर्भ ग्रन्थसूची	